

Informationsturer tema vattenvård vid Saxån-Braån



2013

Ingegerd Ljungblom

På uppdrag av Saxån-Braåns Vattenvårdskommitté

Sammanfattning

Under 2013 har drygt 326 elever och lärare från grundskolan och gymnasiet deltagit i guidade informationsturer till fyra olika våtmarker och å-sträckor längs Saxån-Braån för att lära sig om vattenvård och Saxån-Braåns Vattenvårdskommittés arbete. Totalt har 1412 personer deltagit i turerna under 2010-2013. Grupperna kommer från landsortsskolor såväl som skolor inne i städer och samhällen. Alla åldersgrupper från lågstadiet till gymnasiet har deltagit. En grupp gymnasielärare kom 2012 för fortbildning. Av årets 14 besökande grupper tog sig 11 till exkursionsmålet på miljövänligt sätt – med kollektivtrafik, gång eller cykel. Fokus är att lära ut om Vattenvårdskommitténs arbete vid Saxån-Braån och att visa på fina rekreationsområden längs ån.

Deltagarna ges en inblick i det västskånska landskapets förändring de senaste 200 åren när det gäller ängar, betesmarker, våtmarker och åar och hur förändringarna har påverkat vattenkvalitet, biologisk mångfald och landskapets vattenhållande förmåga. Vi undersöker djurlivet i damm och å och jobbar med näringskedjor och djurarter som man gör speciella åtgärder för längs ån. Mycket praktiska aktiviteter och fokus på naturupplevelse. Äldre elever mäter kvävehalten i damm och å med ett enkelt test. Broschyrer om naturområden längs Saxån-Braån delas ut och vi tittar på material om ån som Åmansboken, broschyren ”En renare å ett rikare landskap ett renare hav” och videon ”Åar och Vattendrag Saxån-Braån”. Åtgärder vid vatten kopplas till miljömålen och grupperna får med sig Länsstyrelsens miljörapport ”Miljötillståndet i Skåne”.

Syftet med turerna är att öka engagemanget och intresset för vattenvård och i förlängningen underlätta för vattenvårdande åtgärder i framtiden. Turerna går i linje med Länsstyrelsens riktlinjer att resurser behöver avsättas för information som ger ökad insikt och engagemang i samhället om varför olika vattenvårdande åtgärder behövs.

Bakgrund

Under de senaste 200 åren har stora förändringar skett i landskapet i Skåne. Förändringar i jordbruket och djurhållningen har gjort att arealen slåtttrade marker och naturbetesmarker har minskat betydligt. För att vinna åkermark har många våtmarker och mängder av småbäckar dikats ut och lagts ner i rör under marken. Åar har rätats ut och sjöar sänkts. Detta har minskat landskapets vattenhållande förmåga och orsakat både översvämningar och torka. De naturliga processer som tidigare renat vattnet har till stor del satts ur spel, vilket har orsakat övergödningsproblem. Den biologiska mångfalden har minskat till följd av förändringarna.

Saxån-Braåns Vattenvårdskommitté är ett samarbetsorgan för de nämnder som har ansvar för miljö- och naturvårdsfrågorna i kommunerna inom Saxån-Braåns avrinningsområde. Kommittén arbetar med ån och dess omgivning ur ett hälso-, miljö-, naturvårds- och naturresursperspektiv samt verkar för att de nationella, regionala och lokala miljömålen som berörs blir uppfyllda. Som exempel kan nämnas anläggande av ett 60-tal dammar, återmeandring av åsträckor, utökning av arealen betesmark och slåtttrade marker invid ån, rekreativåtgärder och åtgärder för fisk.

Syftet med informationsturena är att berätta om hur människan förändrat landskapet under de senaste århundradena, vad detta fått för följder för vattenkvalitet, landskapets vattenhållande förmåga och biologisk mångfald och hur Saxån-Braåns Vattenvårdskommitté arbetar med dessa frågor längs ån. Förhoppningen är att detta i förlängningen kan ge ökat engagemang hos allmänheten och underlätta vid framtida vattenvårdande åtgärder. Turerna går i linje med Länsstyrelsens riktlinjer att resurser behöver avsättas för information som ger ökad insikt och engagemang i samhället om varför olika vattenvårdande åtgärder behövs.



Besökarna tar del av en berättelse om hur utdikningen gick till och vilka följderna blivit. Marieholm.



Damm som tar emot dräneringsvatten från åkermark. Marieholm. Håvning och tipsrunda om vattenvård.

Guidade exkursioner

Totalt har 326 personer deltagit i guidade exkursioner under året till dammar och å-sträckor i Dösjebro, Häljarp, Trollenäs samt Vallarna i Teckomatorp. Under 2010-2013 har totalt sett 25 % av besökarna kommit från Landskrona, 27 % från Eslöv, 20 % från Svalöv och 28 % från Kävlinge.

Exkursionerna börjar med en berättelse om hur livet var på 1800-talet och vad som ledde till utdikningarna, samt vad det har fått för konsekvenser för vattenkvalitet och biologisk mångfald idag. Vidare hur man arbetar med detta nu längs ån. Vi arbetar med biologisk mångfald i och med att eleverna gruppvis får leta boplatser och bra livsmiljöer för djur som är beroende av vatten. Vi mäter nitratkvävehalt i damm och å med äldre elever när det känns att detta passar gruppen. Vi pratar om vad kväve har för roll och jämför resultaten med vattenkontrollen i ån. Ibland får även yngre elever prova att göra testet, mest för att se att man kan mäta olika ämnen i vattnet och se att det är skillnad mellan damm och å. Håvning av djur är höjdpunkten. Samspelet mellan olika djur och växter vi ser tränas genom att eleverna jobbar med näringskedjor. Viktigt är att återknyta till miljömålen – visa hur många av miljömålen som knyter an till arbete vid åar. De får med sig miljörapporten samt tips på exkursionsmål längs ån och var man kan läsa mera om arbete vid åar – Åmansboken, ”En renare å, ett rikare landskap, ett renare hav” och filmen om de västskånska vattendragen mm.

I år kom sex grupper till Dösjebro. Fyra av dessa var årskurs 7 från en skola i Löddeköpinge. De kom med tåg. Alla fyra grupperna hade förberett sig med hjälp av fördjupningsmaterial som finns i anslutning till turen. De skulle efterarbeta. En av dessa exkursioner fick extra fokus på fisk då fiskevårdskonsult Anders Eklöv var med och tog upp fisk från ån. Totalt sett fina turer med bra väder. Två av grupperna var elever i åldrarna 16-21 år – särskoleelever från Svalöv. Dessa kom med egna bussar. Båda grupperna kom samtidigt och stannade en heldag med växelvis guidning och egen promenad längs ån.

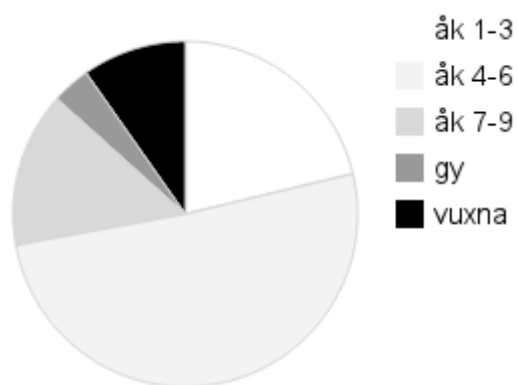
Dösjebro har både å och fina dammar att undersöka djur och växtliv i. Vi håller oss i området nära bron över ån – här finns olika typer av dammar, återmeandring och själva ån att undersöka. Passar det så promenerar vi också längs ån en bit. Det är viktigt att eleverna är aktiva och får undersöka själva. Det de själva gör minns de bättre. 2011 gick det får i hagen där de små dammarna ”korvsjöarna” är, men ej 2012 eller 2013. Högt uppväxt gräs. Som vanligt god utdelning i dammarna med smådjur - vattenscorpioner, vattenbin, ryggsimmare, hästglar, trollsländelarver, flicksländelarver, posthornsnäckor mm. Det är både gott om övervattens-, undervattens- och flytbladsvegetation i dessa små dammar. Här finns bl a mycket vattenpest, gul näckros, gäddnate och igelknopp. I omgivningarna och längs ån växer gott om jättebalsamin. På flera ställen är det tacksamt att stå och studera fiskar som pilar fram och tillbaka i ån.

Tre turer gick till Häljarp. Det var två parallellklasser åk 5 och en åk 3 från Alleskolan i Landskrona. De kom med ordinarie kollektivtrafik från Landskrona. Vi startade vid Klintkärrsvägen där bussen har en hållplats och gick därifrån ner till ån. Samma innehåll i turerna som i Dösjebro. Vi uppehöll oss vid den restaurerade mägerlgraven och nere vid ån.

Tre grupper från Eslöv besökte Trollenäs. En åk 3 från Sallerupsskolan, en åk 6 från Norrevångsskolan och en gymnasieklass med naturvetenskaplig inriktning från Bergagymnasiet. I Trollenäs tar vi även en snabb runda kring slottet och caféet för att visa att här finns både natur, kultur och konst för de som vill ta med sig familjen och åka ut igen.

En åk 5 och en åk 6 från Teckomatorp besökte Vallarna. Här håvade vi i både damm och å. I övrigt samma uppgifter som på övriga exkursionsmål. Det har etablerats en fin undervattensvegetation i dammen med vattenpest bl a. Mycket djur bl a många yngel av vattensalamander. Lätt att få upp märkräfter, jungfrusländelarver, olika skinnbaggar mm även i ån även om det är relativt brant att komma till.

Av årets 14 besökande grupper tog sig 11 till exkursionsmålet på miljövänligt sätt – med kollektivtrafik, gång eller cykel. Två grupper kom i skolans egna minibussar och en grupp hyrde buss för att komma ut. 9 grupper hade förberett sig innan exkursionen med material för för- och efterarbete som finns utlagt på internet.



Besökarnas åldersfördelning på turerna 2010-2013. Totalt 1412 besökare.



Häljarp. Eleverna har bildat en näringskedja av djur och växter som man vanligtvis kan hitta vid och i vatten.



Dösjebro. Elever går ner i den gamla rätade å-färan och ser hur återmeandringen förändrat ån.



Vattenscorpioner, trollsländelarver, posthornssnäcker, hästglar och igelknopp i en damm på betesmark i Dösjebro.



Klass från Teckomatorp besöker Vallarna, ett f d förorenat område som gjorts om till ett natur- och friluftsområde.



Vi letar efter boplatser för fladdermöss och grodor här vid ån! Korten beskriver vad djuren behöver.



Eleverna använder luppar och bestämningsmaterial och vi pratar tillsammans om vad vi hittat.



Högstadielklass mäter kvävehalten i dammen och ån. Häljarp.



Material på temat visas upp: broschyrer om besöksvärda naturområden längs ån, Åmansboken, video.

För frågor om turerna kontakta:

Olle Nordell 0418-47 06 07 eller Ingegerd Ljungblom, 070-67 31 281, post@naturifokus.se.
Mer info om exkursionerna finns på www.naturifokus.se.

Bilaga 1

Deltagande skolor

2010:

Asmundtorps skola, åk 8
Billeshögsskolan Svalöv, åk 5
Dösjebro skolan, åk 5-6
Marieskolan, fritids + åk 2 och åk 5-6
Månsaboskolan Svalöv, åk 4-5
Sandåkersskolan, åk 4

2011:

Alleskolan Landskrona, åk 2
Annelundsskolan Kävlinge, åk 6
Asmundtorps skola, åk 8
Barsebäcks montessori, åk 5
Dösjebro skolan, åk 4 och 5
Glumslövs skola, åk 3-5
Linåkersskolan Svalöv, åk 7
Parkskolan Teckomatorp, åk 5
Stehagsskolan Eslöv, åk 4,5 och 6
Svalövs montessori, åk 3-5
Västra skolan och Norrevångsskolan, introd.klasser

2012:

Annelundsskolan Kävlinge, åk 5
Dammhagsskolan Landskrona, åk 4-5
Glumslövs skola, åk 4-5
Norrevångsskolan Eslöv, åk 2-3
Olympiaskolan, Kävlinge, åk 3
Parkskolan Teckomatorp, åk 4-6
Sandåkersskolan, Häljarp, åk 8
Sandåkersskolan, Häljarp, åk 9
Svalövs gymnasieskola, lärare för fortbildning + en grupp gy-elever

2013:

Alleskolan, Landskrona, åk 3 och 5
Bergagymnasiet, Eslöv, naturvetenskaplig inriktning
Norrevångsskolan, Eslöv, åk 6
Parkskolan, Teckomatorp, åk 5 och 6
Sallerupsskolan, Eslöv, åk 3
Svalövs gymnasie, särskolan
Tolvåkersskolan, Kävlinge, åk 7